

1989, 10. května – Sdělení VONS č. 1007 „Policejní represe na 1. máje“ o policejním zásahu proti kriticky vystupujícím občanům a proti zahraničním novinářům na prvomájových manifestacích v Československu.¹

Letošních prvomájových oslav se na některých místech republiky zúčastnili i občané, kteří se rozhodli vyjádřit při této příležitosti kritické postoje. Většinou proti nim zasáhli příslušníci SNB, nejzrozsáhlejší represe postihla účastníky v Praze. Četné skupiny aktivistů nezávislých iniciativ a dalších občanů se pokoušely na Václavském náměstí rozvinout transparenty s hesly, požadujícími zejména svobodu politickým vězňům, respektování lidských práv a demokratizaci společnosti. Neuniformovaná a později i uniformovaná policie v průvodu vyhledávala hloučky, nesoucí nebo vyvolávající kritická hesla, obklíčovala je a postupně zadržovala. Zásahu neunikli ani občané, nesoucí heslo „Dokument vídeňské schůzky KBSE“ nebo portrét M. Gorbačova. Zadrženi byli potom odvázeni na jednotlivá oddělení Veřejné bezpečnost. Na policejní stanice tak bylo předvedeno nejméně 107 osob, včetně několika aktivistů, kteří byli zadrženi již předtím, než mohli přijít na Václavské náměstí. Mezi zadržnými na Václavském náměstí bylo i pět cizinců: dopisovatel BBC Misha Glenny, dva Finové a dva západní Němci.²

Přínejmenším ve čtyřech případech zneužila Státní bezpečnost ustanovení podle § 23 zákona o SNB: Jan Dobrovský z redakce Lidových novin, bývalý mluvčí Charty 77 Bohumír Janát, pro něhož si StB přijela na chalupu, a mluvčí Klubu právní podpory Lubor Kohout byli ve dnech 29. 4. – 1. 5. 48 hodin věznění v celách předběžného zadržení v Konviktské ulici, signatář Charty 77 a aktivista NMS Jiří Pavlíček byl 19 hodin zajištěn v Mělníce.³ Luboru Kohoutovi bylo zajištění prodlouženo o dalších 24 hodin. Pokud je nám známo, byli 1. 5. propuštěni všichni občané, až na pět výjimek: Petr Placák byl propuštěn teprve 2. 5., o případech

Jana Maxy, Vladimíra Trlidy a Tomáše Tvarocha, kteří byli propuštěni z Ruzyně až 6. 5., a o případu Stanislava Devátého, který zřejmě jako jediný zůstává ve vazbě, pojednává samostatné sdělení.⁴

Bezpečnost, zvláště neuniformovaná, se při nezákonných zásazích chovala často brutálně. Zbila dopisovatele BBC Mishu Glennyho, zabavila mu kazetu se zvukovým záznamem – jedním z posledních rozhovorů, které na Václavském náměstí nahrál, byl rozhovor se Stanislavem Devátým – a dokonce mu zničila magnetofon.⁵ Bolestivě zranila v obličeji Tomáše Tvarocha, když už odcházel do metra po zhruba hodinové manifestaci v horní části Václavského náměstí. Učni Adrienu Sehnalovi policisté odňali a bez vysvětlení odnesli doklady i s penězi. Hrubě se chovali rovněž na policejních stanicích, podrobovali občany nezákonným osobním prohlídkám a nutili je dlouhé hodiny stát čelem ke zdi. Příslušníci SNB přitom častovali zadržované nadávkami a výhrůžkami. Represe se dotkla i desítek dalších občanů, které StB varovala už před 1. májem, aby se prvomájového průvodu nezúčastňovali, aby odjeli na venkov a v případě mimopražských aby naopak nejezdili do Prahy. Několik aktivistů bylo 1. máje zadržováno ve svých bytech pod pohrůžkou, že jinak budou zajištěni.

V Brně Státní bezpečnost časně ráno předvedla a preventivně zadržovala několik desítek osob včetně tří malých dětí, předvedených s rodiči.

Čtyři mladí občané z Prahy, Miroslav Špadrna, Martin Bláha, ing. Jan Bayer a Jindřich Šimon, podali dne 2. 5. 1989 trestní oznámení na příslušníky StB, kteří se vydávali za rozhořčené občany; přitom omezovali jejich osobní svobodu a dopouštěli se i dalších trestných činů, zvláště vydírání a zneužívání pravomoci veřejného činitele. V oznámení se podrobně popisuje surové a zběsilé řádění těchto civilistů při prvomájovém průvodu v Praze, podporované jejich kolegy v uniformě.

Prvomájové represe, o nichž jsme schopni podat jen neúplnou informaci, jsou mnohonásobným a zjevným výsměchem ústavně zaručené svobodě manifestací a pouličních průvodů. Brutální reakce mocenských orgánů na akce nezávislých občanů, vystupujících

s demokratickými hesly, je navíc urážkou tradic těchto svátků a dokladem lživosti oficiální propagandy.⁶

Informace o Chartě 77, r. 12, 1989, č. 10, s. 5.

POZNÁMKY

- ¹ Souhrnně k postihům československých občanů v souvislosti s jejich účastí na prvomájových manifestacích viz dále sdělení VONS č. 1008 a 1034, dokumenty č. 1012 a 1038.
- ² O policejním zásahu proti skupině aktivistů nezávislých iniciativ při oslavách prvního máje v Praze podává svědectví text „Oslavy 1. máje“. LP, Sb. VONS, inv. č. 12, sign. IV/4, kart. 10. Režimní pohled na prvomájovou oslavu v Praze přinesl mj. článek „Pokus o výtržnost“ in: *Rudé právo*, 2. 5. 1989, s. 3.

V informaci náčelníka Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje z 2. 5. 1989 bylo uvedeno: „Při zahájení prvomájové manifestace se v horní části Václavského náměstí u sochy sv. Václava vytvořila skupina asi 100 osob, která rozvinula transparenty s nápisy ‚Charta 77 – lidská práva‘, ‚Svobodu politickým vězňům‘ a 4 menší transparenty vyzývající [k] propuštění z vazby Ivana JIROUSE, Františka STÁRKA a dalších osob [sic]. Tyto transparenty se podařilo včasným zákrokem příslušníků SNB zlikvidovat.“

Hlavními organizátory této skupiny byl Stanislav DEVÁTÝ a skupina dalších 3 osob, jejichž totožnost nebyla zjištěna. Tato skupina se snažila vyvolávat neklid, podněcovat drobné potyčky s nahodilými účastníky prvomájového průvodu a příslušníky SNB. Neustále usilovala o vyprovokování větší akce, která by narušovala prvomájové oslavy. Skandovala hesla ‚Pusťte HAVLA‘, ‚Svobodu‘ a tak podobně. V 9:30 hodin byla provedena bezpečnostní opatření, která měla zabránit této skupině cca 100 osob, aby nepronikla před hlavní tribunu. V 10:45 za oficiálním uzávěrem průvodu se uprostřed Václavského náměstí vytvořila další skupina asi 400 osob, která nesla 2 státní vlajky a transparenty s hesly ‚Slovo mladým‘, ‚Dodržujte právní řád‘ a ‚Vždy s úsměvem‘. S ohledem na agresivitu této skupiny a k zabránění větších nepokojů byly zpořádané zálohy příslušníků SNB, [došlo k] uzavření ulic v horní polovině Václavského náměstí, [byl] zpořádaný pohotovostní pluk VB. Současně byl dav vyzván megafony k opuštění Václavského náměstí. Protože tyto výzvy neuposlechl, bylo ve 12:30 započato s postupným vytlačáním davu. Mírné prostředky ve smyslu z. č. 40/74 o SNB při zákroku použity nebyly. Přibližně ve 12:45 hodin se začal dav postupně rozcházet. Krátce po 13:00 hodin byl již na Václavském náměstí klid.

Během těchto opatření bylo na útvary VB předvedeno 105 občanů a 8 cizinců, kteří při prvomájových oslavách narušovali klid a veřejný pořádek a neuposlechli výzev pořádkových sil. Většině z nich byla po projednání udělena bloková pokuta anebo byla věc postoupena k vyřízení národním výborům podle místa bydliště. Stanislav DEVÁTÝ, Jan MAXA, Vladimír TRLIDA a Tomáš TVAROCH byli ve smyslu § 76 tr. ř. zadrženi.“ ABS, vyšetřovací spis k případu Stanislava Devátého, sign. V 14907 Brno.

- ³ Skupině občanů v Mělníce se podařilo připojit k prvomájovému průvodu se třemi ekologickými hesly. Jedno z hesel znělo „Z chemičky jde strach, chrlí zhoubný prach“. Viz článek „První máj v Mělníce“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 12, 1989, č. 10, s. 15.
- ⁴ K případu Stanislava Devátého viz sdělení VONS č. 1008, 1026 a 1042, dokumenty č. 1012, 1030 a 1046, a dopis VONS předsedovi Obvodního soudu pro Prahu 1 z 12. května 1989 obsahující žádost o propuštění Stanislava Devátého z vazby, dokument č. 1200.
- ⁵ K tomu viz též článek „První máj a druhá hladovka S. Devátého“ in: *České slovo* 35, 1989, č. 5, s. 2.
- ⁶ Možností využít oficiálních oslav prvního máje k projevům občanských postojů se zabývalo prohlášení mluvčích Charty 77 Tomáše Hradílka, Dany Němcové a Alexandra Vondry z 23. 4. 1989 (dokument Charty 77 č. 34/89). CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 2, Praha 2007, s. 1116–1117. K využití oficiálních prvomájových oslav k projevům odporu vyzvaly některé nezávislé iniciativy. Viz informaci o prohlášení Demokratické iniciativy, Českých dětí a Mírového klubu Johna Lennona k 1. máji in: *Informace o Chartě 77*, r. 12, 1989, č. 9, s. 20. K účasti nonkonformních občanů na prvního máje viz mj. fotografickou dokumentaci pořízenou z videozáznamu Československé televize, která je uložena in: ABS, vyšetřovací spis k případu Stanislava Devátého, sign. V 14907 Brno.